איתא ברמ"א (או"ח סי' תקנג סעי' ב) שאם חל תשעה באב או אפילו ערב תשעה באב בשבת אז לא אומרים פרקי אבות כנהוג בשבתות הקיץ, ואפשר לתת טעם לכך, דאיתא בתנא דבי אליהו (פכ"ה), שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב. וע"י חורבן הבית נפסק הקשר בינינו לבין אבותינו שאין מעשינו מגיעים למעשי אבותינו, אשר על כן אין אומרים אז פרקי אבות לרמז על זה.

איתא ברמ"א (או"ח סי' תקנח סעי' ב), מתפללים בנחת ודרך בכי כאבלים, אפשר לתת טעם לכך, דהנה כתיב באיכה 'שתם תפילתי', ודרשו חז"ל (ברכות לב:), מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, ואע"פ ששערי תפילה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו, ויש לומר שמחמת שביום זה חרב בית המקדש ובו ננעלו השערים אשר על כן בוכים כדי לפתוח השערים, אכן מכל מקום צריך להיזהר שלא יהיו אלו דמעות של שוטים שהשערים נעולים בפניהם כדאיתא בדברי יחזקאל (אגדות ד"ה שערי דמעות).

<u>מדרשי חז"ל בענין החורבן</u>

איתא במדרש (מדרש אלה אזכרה), שבזמן שנגזרה הגזרה הזכיר ר' ישמעאל את השם בסילודין ועלה השמימה ושמע מאחרי הפרגוד שכך רצונו של מקום שיהרגו עשרה צדיקים ככפרה על מכירת יוסף, וכשירד ר' ישמעאל היו שמחין שמחה גדולה ששמעו שהם גדולים כהשבטים. אפשר לבאר ע"פ מה דמתאמרא משמיה דהרה"ק מלובלין זי"ע שאמר אם כל העולם כולו יאמרו לו שהוא צדיק, לא יאמין להם, כי הוא יודע בעצמו שאינו צדיק וכו', אך אם הקב"ה כביכול בכבודו ובעצמו יאמר לו שהוא צדיק, אזי בודאי יאמין לו, אך לא יאמין בעצמו רק על אותו רגע שאמר לו הקב"ה, אבל רגע אחר כך לא יאמין בעצמו, כי ברגע אחד יכולים לקלקל ח"ו. ולפי זה אולי אפשר לבאר את שמחתם של עשרה צדיקים אלו, דממה נפשך אם הם מעשרה הרוגי מלכות הרי שהובטחו שיישארו בצדקתם עד שיזכו למות על קידוש שמו יתברך, ואם לאו, שאינם ראויים להיות בכלל עשרה הרוגי מלכות הרי שישארו בחיים ויוכלו לעבוד את השי"ת.

איתא במדרש שאברהם אבינו אמר לאותיות כיצד אתם יכולות להעיד כנגד ישראל שעברו על התורה בעת צרתם, הרי אומות העולם לא רצו לקבל את התורה והם קיבלו את התורה, וצריך ביאור, וכי משוא פנים יש בדבר שמחמת שקיבלו את התורה לא יוכלו להעיד כנגדם, ואפשר לבאר בפשטות, דבדיני עדות (עיין שו"ע חו"מ סי' לג) קרוב פסול לעדות ואפילו לחובה, וזה טען אברהם אבינו לאותיות כיצד אתם יכולות להעיד, הרי ישראל קיבלו את התורה ונמצא שיש לכם דין של קרוב ונוגע בדבר, וע"כ פסולים אתם להעיד על ישראל אפילו לחובה.

עוד יש להוסיף, שאברהם אבינו הדגיש שישראל עברו על התורה 'בעת צרתם' כי רצה בזה ללמד זכות על ישראל, שאומות העולם לא רצו לקבל את התורה ואילו ישראל קיבלוה, יש ראיה שישראל אכן רוצים וחפצים לקיים את דברי התורה, ומה שעברו על דברי תורה אין זה אלא מחמת ההסתר פנים וצרות וייסורים, שהיה קשה להם לקיים את רצונו יתברך.

בילקוט שמעוני (איכה רמז תתרט) **איתא**, 'כל רעיה בגדו בה' (איכה א ב), זה גבריאל ומיכאל שהיו מלמדים עליה זכות, אמר להם הקב"ה מי חביב עליכם, אמרו לפניו ישראל, ואחר ישראל מי חביב עליכם, אמרו לפניו ביהמ"ק, אמר להם נשבע אני בשמי הגדול שאתם בעצמכם מציתין בו את האש, מיד נטלו גבריאל ומיכאל שני לפידי אש והציתו בהיכל ה', ע"כ. אפשר לפרש בפשטות ע"פ מה שאמרו חז"ל שטובה היתה לישראל שהשליך הקב"ה חמתו על העצים והאבנים, ולפי זה מובן שמשום שחביבותם של ישראל היתה אצל מלאכים אלו יותר, ע"כ נבחרו הם להציל את האש בבית המקדש כדי שתוטל החימה על העצים והאבנים ובית ישראל יהיו לפליטה.

איתא במדרש (איכ"ר א נג), כשפרעה נכה רצה לעבור עם חיילותיו בארץ, יאשיהו המלך לא הניחו לעבור, וסמך דעתו על הכתוב (ויקרא כו ו) 'וחרב לא תעבור בארצכם', אך זה נאמר בזמן שעושים רצונו של מקום, והוא לא ידע שהיו עובדים ע"ז בהחבא.

אפשר לבאר הענין בזה שפרעה רצה לעבור בארץ, ע"פ מה דאיתא מכ"ק מרן מהר"א זי"ע מבעלזא בשם אביו כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, בטעם שלוקחים קרבנות מהעכו"ם, ע"פ הידוע מהמגיד הגדול ממעזריטש זי"ע על מאמר חז"ל מעולם לא ראתה חמה, הם אומות העולם המונים לחמה, פגימתה של לבנה, היינו בני ישראל המונים ללבנה, והנה כשאיש ישראל מקריב קרבן על חטאו צריך לשוב בתשובה שלימה, אבל מי הוא זה אשר יכול לשוב בשלימות כדבעי, לכן ההלכה היא דלוקחים קרבנות מן העכו"ם, וע"י כן מתקבלת תשובתינו גם כשאיננו שבים בשלימות, כי לעומת העכו"ם אנו תמיד בשלימות, ע"כ.

ועל דרך זה יש לומר שעם ישראל בדורו של יאשיהו לא היו בשלימות וכדאיתא שהיו עובדים ע"ז, אשר על כן הקב"ה מסובב הסיבות עשה כך שפרעה יעבור בארצם, כדי שעי"ז תתגלה מעלתן של ישראל, כי לעומת העכו"ם ישראל תמיד בשלימות כמבואר, אך יאשיהו שלא ידע שדורו עובדים ע"ז דרש בלישנא דקרא דכתיב 'וחרב לא תעבור בארצכם', היינו שאם מקיימים רצונו של מקום אין צורך שתעבור חרב בארצם כלל, דאז לא צריך למודדם כלפי אומות העולם שתתגלה מעלתם, אך הוא לא ידע את אשר עשו בסתר כנ"ל, והוצרכו שתעבור חרב פרעה בארצם לטובתם וכנ"ל.

מגילת איכה

וילכו בלא כח לפני רודף (א ו).

לפני רודף. כל רודף שבמקרא חסר וזה מלא שנרדפו רדיפה שלימה, על כן יסד הפייט מלא רולפתי וחסרה שנת גאולי, שנת גאלי כתה (ישעיה סג ד) **חסר כתיב:** (רש"י)

הנה אף שלפנינו כתיב 'ושנת גאולי באה' בכתיב מלא, יש לציין לדברי האוה"ח הק' עה"פ 'ויהי ביום כלות משה' (במדבר ז א) דדרשת חז"ל 'כלת' כתיב אע"פ שלפנינו כתיב מלא ו', ומבאר שם דע"פ סודן של דברים אתי שפיר, עיי"ש.

ולדברי רש"י יש לבאר ע"פ מה ששמעתי מהגה"ח ר' אליעזר דוד פרידמאן שליט"א רב דבתי מדרשינו טעם לכך דכתיב 'שנת גאלי' בכתיב חסר, דהנה אמרו חז"ל (סנהדרין צח.), זכו 'אחישנה', לא זכו 'בעתה', נמצא שהגאולה שהיא בעתה היא באופן שלא זכו, אשר על כן כתיב 'גאלי' חסר, לרמז לכך שאם הגאולה באה מחמת הזמן, היינו השנה המיוחדת לגאולה אז היא חסרה מזכיותיהם של ישראל, וש"י.

ויש להוסיף על דבריו, דאיתא בילק"ש (איכה רמז תתריב), **אמר רבי חייא כשם שגלו ישראל ב'רודף' מלא** (איכה א ו), **כך עתידין להגאל ב'גואל' מלא שנאמר 'ובא לציון גואל' מלא**, והיינו דפסוק זה מיירי באופן שהגאולה תהיה בבחינת 'אחישנה' ולכן נכתב כאן 'גואל' מלא, במהרה בימינו אמן.

זכרה ירושלם ימי עניה ומרודיה כל מחמדיה אשר היו מימי קדם וגו' (א ז).

זכרה ירושלם. בגלותה: ימי עניה. ימי חורבנה שהביאה לידי עוני: ומרודיה. הוא לשון לעג וכו': כל מחמדיה. וזכרה כל טוב מחמדיה שמימי קדם: (רש"י)

יש להקשות, לכאורה היה להקדים 'ימי מחמדיה', דקאי על זמן שהמקדש היה קיים שהיה קודם ל'ימי עניה' דקאי על ימות הגלות.

ואפשר ליישב בפשטות דדרך העולם היא שקודם האדם זוכר מה שאירע לאחרונה, וע"כ פתח בימי הגלות, ורק אח"כ הזכיר את ימי הבית שהיו קודם לכן.

ועוד אפשר לומר, דאינו דומה צערו של עני שאיבד פרוטה, לצערו של עשיר שאיבד אוצרות זהב וכסף, אשר על כן פתח בימי הגלות ומוסיף בגודל הצער שנזכרת ירושלים מה היה בימי קדם, כששרתה שכינה בבית המקדש וראו כהנים בעבודתם וכו'.

עוד יש לדקדק דבימי עניה לא כתיב 'כל', ואילו במחמדיה כתיב 'כל'.

ואפשר לבאר ע"פ מה מעשה ששמעתי מהרב ר' שמואל תפילינסקי שליט"א, שלגר"א מוילנא זי"ע היה אח שהיה דר באיזה כפר רחוק ממנו, והציעו לאחיו שיבוא לדור בסמוך לאחיו הגר"א וכך יוכל ללמוד תורה ממנו, ואמר האח שצריך לשאול את אשתו, והשיבה לו, שאם זה רצונו אין היא מתנגדת, אך אם עדיין לא החליט או אין זה כ"כ קל בשבילה, כיון

שכאן בכפר יש לה הנאה בכל יום שלא תהא לה כשתדור בעיר, וסיפרה שתיכף לאחר נישואיהם בנו לעצמם בית גדול ומפואר בזה הכפר, וכשהגיע חג הסוכות ולא היה אתרוג בנמצא בכל הסביבה אלא היה רק אתרוג אחד במחיר גדול מאוד, הם החליטו למכור את הבית הגדול כדי שיוכלו לקנות את האתרוג, ומאז עברו לדור בדירה קטנה, והנה בכל יום כשהולכת בכפר ורואה את הבית הגדול שמכרו בשביל האתרוג יש לה מזה תענוג גדול ושמחה שנתנו כל ממונם לקיום המצוה, ואם ילכו לדור בעיר לא תראה עוד את הבית ותחסר לה ההנאה, ושמע בעלה והסכים עמה. והיוצא למעשה הוא, שפעמים והאדם חושב שקשה לו בעבודת השי"ת ללמוד או להתפלל או להתגבר על התאוה בסור מרע וכו', אולם כ"ז הוא מצד הגוף, אך עליו לידע שלאחר שיתגבר על הנסיונות יהיה לו שמחה ותענוג מצד הנשמה על שזכה לעבוד את השי"ת הן בעשה טוב והן בסור מרע.

וזהו 'זכרה ירושלם ימי עניה ומרודיה', היינו ימי הגלות והצער כדאיתא ברש"י, ובא לרמז על הימים שיש לאדם צער ויסורים מהיצר הרע הטורדו ומתגבר עליו בכל כחו, וימים אלו עצמם הם 'כל מחמדיה', כלומר, הם הימים הטובים ביותר של האדם וזהו התענוג הגדול ביותר ששייך, ובזה יומתק דכתיב 'כל' ולא כתיב 'וכל', דהכל הוא דבר אחד שה'ימי עניה' הם הם 'כל מחמדיה' כנ"ל.

ובזה יומתק הענין שלאחר חצות היום מתחילים בנחמה ואיתא בספה"ק עבודת ישראל שבמנחה נמשכים אורות ומוחין חדשים עיי"ש, ולכאורה הרי עיקר צער החורבן הוא מההסתר פנים שיש בגלות, ומהחשכות והנסיונות שיש לכל אחד הן בעשה טוב והן בסור מרע, וכל שנה יש יותר ירידה עד שקשה כח הסבל, וא"כ במה נוכל להתנחם, אלא הביאור הוא כנ"ל שדווקא מתוך הצער והיסורים כשמקבל אדם על עצמו להתגבר ולהתאמץ לעשות רצון ה' בשלימות, זהו התענוג הגדול ביותר, אשר על כן לאחר שמתאבלים בתשעה באב על צער השכינה והחשכות אנו מתחילים בנחמה, כלומר, שצריכים לדעת שאדרבה מתוך זמן זה של הירידה, תצמח עליה גדולה לקבל על עצמו לעשות רצון ה' בשלימות, וזאת נחמתינו.

חטא חטאה ירושלם על כן לנידה היתה כל מכבדיה הזילוה וגו' (א ח).

הנה לפום ריהטא משמע שבגלל ש'חטא חטאה' ע"כ 'לנידה היתה', ויש להבין מהו המידה כנגד מידה שיש כאן, ואפשר לומר דהנה כתיב בפסוק (תהלים נא ה) 'וחטאתי נגדי תמיד', והיינו שתמיד צריך האדם לשום אל לבו את עוונותיו ולא יקל ראש לומר לא חטאתי, ובזה יהיה בתשובה ובהכנעה תדיר לפני הבורא יתברך, אך בעל הגאוה שסובר שאין בו שום חטא ועון וצדיק וישר הוא, לפיכך מאום הוא בעיני המקום ב"ה, כמו שאמרו חז"ל (סוטה ה.) שאין אני והוא יכולים לדור בעולם וכו', ולא די בכך אלא גם הבריות שונאות אותו, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב צח.), אמר רב מרי, האי מאן דיהיר אפילו אאינשי

ביתיה לא מיקבל שנאמר (חבקוק ב ה) 'גבר יהיר ולא ינוה'.

ובזה אפשר לבאר כאן, 'חטא חטאה ירושלם', 'חטא' מלשון חסרון, על דרך לשון הכתוב (מלכים-א א כא) 'והייתי אני ובני שלמה חטאים', וזהו 'חטא חטאה', כלומר, שהיו מחזיקים עצמם לצדיקים ואין להם מה לתקן וכאילו שהם חסרים מהחטא והחסרון, ולא קיימו בנפשם 'וחטאתי נגדי תמיד' כנ"ל, וממשיך 'על כן לנידה היתה', כלומר, מחמת גאותם היו מרוחקים בעיני המקום ובעיני הבריות וכנ"ל שבעל הגאוה מאום הוא ואפילו על אנשי ביתו אינו מקובל, ולכן 'כל מכבדיה הזילוה', וזהו מידה כנגד מידה היינו משום שהתגאו וחיפשו את כבודם להחזיק עצמם שאין בהם כל חטא, על כן זלזלו בהם.

ידו פרש צר על כל מחמדיה כי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לך (א י).

ידו פרש צר. עמון ומואב: על כל מחמדיה. חמדיה, ספרי תורות שנאמר בהם (תהלים יט יא) הנחמדים מזהב, הכל נפנו לצוז כסף וזהב והם נפנים על ספרי תורות כדי לקופסן לפי שכתוב בהם (דברים כג ד) לא יבא עמוני וגו'. משל למה הדבר דומה לא יבאו בקהל לך, אלו עמון ומואב: (רש"י)

אפשר לומר שלא חרה להם לבני עמון זה שלא יוכלו לבוא בעם ה' דמה לתבן את הבר, אלא להיפך עמון ומואב שרפו ס"ת בגלל הכתוב 'לא יבוא עמוני', שדרשו חז"ל (יבמות עז:) עמוני ולא עמונית, וע"ז חרה אפם עד מאד, שהרי נתחדשה הלכה זו כשנשא בועז את רות המואביה וממנה יצא דוד המלך שהיכה בהם וייסד את בית המקדש, ודבר זה היה לצנינים בעיניהם.

ואפשר לרמז זה, 'כי ראתה גוים באו מקדשה', הכוונה שהגויים ראו שהנקבות באו לכלל קדושת ישראל אע"פ אשר ציוית על הזכרים 'לא יבואו בקהל לך', וע"כ 'ידו פרש צר'.

עוד אפשר לומר ע"פ מה דאיתא במדרש שבזמן שראו הנשים שבאו הגויים, חשבו שהגויים חפצו לקחתן להנשא להם, וזהו, 'כי ראתה', מלשון רואה אני את דברי אדמון, פירוש שהיה להן רצון וחפץ בביאת הגויים לירושלים אע"פ שציוית שלא יבואו גויים אלו בקהל ישראל, וכעונש לזה 'ידו פרש צר על כל מחמדיה'.

עוד אפשר לבאר הפסוק, 'ידו פרש צר על כל מחמדיה', היינו שפרש צר על התורה הקדושה שנאמר בה 'הנחמדים מזהב' וגו' כדפירש רש"י, והולך ומבאר, 'כי ראתה גוים באו מקדשה', הנה 'כי' יכול להתפרש בד' אופנים כדאיתא בחז"ל (ר"ה ג.), והאחד מהם הוא 'אשר', ולפי זה אפשר לפרש 'כי' מלשון 'כאשר', היינו דגם כאשר ראתה שבאו הגויים לחלל ולשרוף את התורה כנ"ל, גם אז היתה התורה אצל ישראל עדיין בחינת 'מחמדיה', שהוקירו וכבדו אותה, ודבר זה לא יכל הצר לסבול שמשתוקקים לתורה בעת שהיא מזולזלת ולכן פרש את ידו.

לוא אליכם כל עוברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי אשר הוגה ה' ביום חרון אפו (א יב).

לא אליכם. לפ תהפ כלכה הזפת עוד לכל עוברי על דת, לפמו חכמים מכלן לקובלנפ מן התורה לפו מה עקה לי הביטו ולפו וגו': (רש"י)

הנה מקור דברי רש"י הוא מהגמ' בסנהדרין (קד:), ושם פירש (בפירושו הראשון), כשאדם מודיע צערו לאחר צריך שיאמר לו 'לא תבא זאת לך כמו שבאה אלי', כי קשה הוא לשמוע[ב], שפעמים חוזרת עליו, ע"כ. ויש להקשות הרי מיירי בעוברי על דת כדפירש רש"י וא"כ מדוע הוצרך לומר שלא יבוא אליהם צרה, ועוד יש לדקדק מדוע כתיב 'לוא' גם בא' וגם בו' דלכאורה הוי כתרתי דסתרי, וכעין זה כתיב גם בהפטרה לט' באב (ירמיה ח כ) 'עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לוא נושענו', וצריך ביאור.

בדרך רמז אפשר לומר דהפסוק נדרש ב'לא' ו'לו', דהנה האלף מרמזת על אלופו של עולם, ובא לרמז שאם נכתב בא' הרי שנמצא עמהם אלופו של עולם והיינו שמאמינים בו יתברך ועל כן בזכות אמונה ישמרו מכל רע, וכידוע (בעש"ט ויצא א, ועוד) שכשהאדם שלם באמונתו אין פגע ואין נגע רע יכול להזיק לו, וזהו 'לא אליכם', כלומר, שלא תבוא עליהם הצרה אע"פ שהם עוברי דרך אם יש להם אמונה, אך אם אינם מאמינים באלופו של עולם, אז יתקיים בהם 'לו אליכם כל עוברי דרך', כלומר, שאכן תבוא עליהם הצרה כמו שהיתה לישראל.

[ב] יש גורסים 'לשומע'.

ובזה אפשר לבאר גם הפסוק מההפטרה, 'עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לוא נושענו', והענין הוא שיכול האדם להרגיש גם בזמן הגלות בבחינת 'לו נושענו' היינו שהכל אצלו בסדר בלי שום חיסרון וכבר נושע, שיש לו בני חיי ומזוני וכל צרכו, אבל אם מתבונן ב'לא' עם א' הרומז לאלופו של עולם כנ"ל, היינו בצערו של מקום, אז 'לא נושענו', דשכינתא בגלותא.

עוד אפשר לבאר הפסוק באופן אחר, בהקדם מה דאיתא במדרש (איכ"ר ד יד), שהיתה טובה גדולה לישראל בכך שהקב"ה השליך את חמתו על העצים והאבנים שבזה ניצלו ישראל מכליה רח"ל[ג], ואפשר לומר שכל זה שייך בישראל משום שהם מצטערים בצערו של מקום שהיה בית לשמו יתברך ונחרב וכואבים ומצרים על כבוד שמים שמתחלל, אשר על כן היה אפשר להמיר את עונשם בהשלכת החימה על העצים והאבנים דבצער מסתייה, אך אומות העולם

[ג] כלשון קדשו של האוה"ח הק' (ויקרא כה כט), 'איש כי ימכר', אחר שאמר ענין מכר הבית, חזר הכתוב לתת טעם לדבר איך יהיה הדבר הזה שימכור ה' אחוזתו בית הבחירה, והוא אומרו 'ואיש' זה הקב"ה (תנחומא מצורע ד), 'כי ימכור בית מושב', פירוש בית שבו מושב אלקים זה בית המקדש, 'עיר חומה' זה ירושלים, דכתיב (תהלים קכה ב) 'ירושלים הרים סביב לה', אמר הטעם הוא 'והיתה גאולתו', שבאמצעות זה אדרבה נגאל, על דרך אומרם ז"ל (שוחר טוב עג) בפסוק (תהלים עט א) 'מזמור לאסף' וגו', שהשליך ה' חמתו על עצים ואבנים (איכ"ר ד יד), שזולת זה לא היה נשאר מישראל שריד ופליט, ואם אין ישראל אין בית המקדש ולא ירושלים, לזה והיתה גאולתו של עם וגאולת הבית, כי יש תקוה ושבו בנים לגבולם, ע"כ.

[וכמבואר במדרש רבה על פסוק זה דעוברי דרך היינו אומות העולם] אשר לגרמייהו עבדי ולא שתים על לבם דבר שאינו נוגע להם, אשר על כן אי אפשר להמיר עונשם בהשלכת החימה על העצים והאבנים אלא צריך להענישם בפועל ממש, ואתי שפיר לשון הכתוב 'לא אליכם', כלומר, שאכן אי אפשר להענישם כמו שנענשו ישראל, ע"י שפיכת חימה על עצים ואבנים אלא צריכים לקבל עונש ממש, ובזה יומתק המשך הכתוב 'הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי', כלומר, צאו וראו האם אתם יכולים להצטער בצער השכינה כמו ישראל שאצלם צער השכינה וחורבן ביתו של מקום קשה בעיניהם יותר מצערם על עניניהם, וע"כ השליך חמתו על עצים והאבנים ונשארו לפליטה.

ויש להוסיף, דהנה אמרינן בקינות, 'לא אליכם לוחצי גיליו' (קינה טו) ועל בניו העבירו גליו לדכא תחת רגליו. והביאור הוא שכל התכלית של היסורים של עם ישראל הם כאב את בן ירצה, היינו כדי שיגיעו ישראל להכנעה ותשובה, אבל בשאר האומות אין טעם ליסרם עבור זה אלא להיפך משגיא לגויים בעולם הזה, כדי לאבדם בעולם הבא, אשר על כן אמר 'לא אלכם', כמו בניו שמייסרם כדי 'לדכא תחת רגליו' שיבואו לתשובה והכנעה מחמת אהבתו אותם.

עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי (ג נא).

אפשר לבאר בדרך רמז, דבא ללמדנו שהעין יש לה לבכות יותר משאר האברים משום שהיא סרסור לעבירה שהעין רואה ולב חומד וכו' (רש"י במדבר טו לט), והכל מתחיל בעין, וזהו 'עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי', כלומר, שראיית העין מנוולת את הנפש יותר משאר האברים הנרמזים בבנות עירי [כדאיתא בקהלת (ט יד) שהגוף נקרא עיר קטנה, וכן איתא באוה"ח הק' עה"פ כי תקרב אל עיר (דברים כ י)].

איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות (ד א).

איכה יועם זהב. קינה זו נאמרה על יאשיהו כמו שנאמר בדברי הימים (ב יט) הלא היא כתובה על ספר הקינות ועמה חיבר בתוך הקינה את שמר בני ליון: (רש"י)

אפשר לבאר, בהקדם מה דאיתא בקינות (קינה יא) שע"י שאמר ירמיה הנביא פרק 'איכה יועם זהב' בכ"ב אותיות על מיתת יאשיהו נתעכב החורבן בכ"ב שנים, ואפשר לומר שהוא על דרך מה שאמרו חז"ל (מו"ק כה.), שכל הבוכה ומתאבל על אדם כשר מוחלין לו על כל עוונותיו, ור"ל, ע"י שירמיה הנביא הספיד כראוי ועורר את העם להתאבל על סילוקו של צדיק נמחלו עוונותיהם של ישראל ובזכות זה נדחתה הפורענות.

והנה איתא (ספר יצירה פ"א) שהאותיות נקראות 'אבנים', ולפי זה אפשר לבאר, 'איכה יועם זהב', כלומר, שהנביא מבכה מדוע מת יאשיהו, ועל כך משיב, 'תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות',

ור״ל, כדי שיתעוררו להספיד את הצדיק בראש כל חוצות כראוי לכבודו בכ״ב אותיות המכונות אבנים, ובזכות זה יעמדו על תילן אבני המקדש עוד כ״ב שנים.

מימינו בכסף שתינו (ה ד).

אפשר לבאר בדרך רמז ע״פ מה דאיתא בדברי יחזקאל עה״פ (דברים ב ד) ׳אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם׳, ׳אוכל׳ אם תתאוו לאכול ׳תשברו׳ ׳בכסף׳ בתאוה, היינו שתעיינו ותשגיחו היטב שלא תאכלו עם תאוה וכו׳, ׳וגם מים׳ אם תתאוו לשתות מים, ׳תכרו מאתם בכסף׳, ׳תכרו׳ לשון הכרה, ר״ל, תכירו מהם בעצמם בתאוה שלא תשתו עם תאוה, ׳ושתיתם׳ ואח״כ תשתו (וראה עוד בברית אברם בראשית ד״ה ומדי דברי). ולפי זה יבואר שמקונן על כך ששתו את המים בכסף היינו בתאוה.

קינות

גדולה השנאה מאת אשר אהבה (קינה א).

אפשר לפרש בדרך רמז, דהנה חזינן בחוש שאם יש לאדם חבר שאינו קרוב כ״כ אז כשמתרחק אינו מרגיש בחסרונו דמעיקרא לא היה קרוב ואהוב, אך כשיש לאדם אוהב ורע חביב קרוב מאוד ולבסוף נתרחק אז הכאב קשה בכפליים, וזהו ׳גדולה השנאה׳, היינו הרגשת הפירוד והריחוק, הגדולה נובעת ׳מאת אשר אהבה׳, כלומר, מחמת תוקף האהבה שהיתה קודם.

עוד יש להוסיף, הנה פירש המפרש ששני הבתי מקדש ביחד לא היו אלף שנים ואילו הגלות נמשכת יותר מזה, וזהו גדולה השנאה יותר מהאהבה. ואפשר לבאר עוד באופן אחר שכל ענין ירידת הדורות הוא מחמת הריחוק מאור המקדש[ד], ולכן כל זמן שעובר מגדיל את הירידה, אך איתא בתפארת שלמה (בחוקותי ד״ה אז תרצה) וז״ל, הנה מבואר בכתבי האר״י ז״ל כי גם בזמן הזה אע״פ שבהמ״ק הוא חרב ואין עבודה ואין קרבן מ״מ בשבת הנה נעשים כל היחודים ממילא בהעלאת העולמות כמו קודם פגם אדה״ר, נמצא כי בשבת קודש אין חסר כלום אשר אנחנו בגלות אך הכל יפה בעתו וז״ש (שם יט ל) ׳את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו׳, ר״ל כאשר שבתותי תשמרו יחשב לכם כמו שמקדשי תיראו בבנינו כי היחודים נעשו עתה בשבת כמו מאז, ועוד נעלה השבת בהגלות יותר אחרי כי כל ימי השבוע אין היחוד כתיקונו לכן בשבת הוא ביתר שאת מבזמן שבהמ״ק היה קיים והוא בשלימות האהבה יותר וכו׳ ובזמן בהמ״ק לא היו שבתים טובים כאלה, עיי״ש ביאור הפסוקים. אכן בא לומר בקינה זו שאעפ״כ הירידה שיש בט׳ באב מחמת החורבן היא גדולה יותר מההארה שיש בימי השבת,

[ד] ראה באמרי פנחס (שער ב לקוטי ש״ס ומדרשים קלו) מה שהליץ טוב על האבן עזרא שהעיר על דברי הקליר, וזה מחמת שהראשונים הקדמונים היו סמוכים למקדש והלכו לאורו והאחרונים מקבלים הארה מהבית השלישי, ואילו האבן עזרא היה באמצע ורחוק משניהם, עיי״ש.

וזהו 'גדולה השנאה יותר מאשר אהבה'. כלומר, השנאה שהיא הירידה בט' באב, גדולה יותר מגילוי האהבה שיש בשבתות, ועל דא קא בכינן.

ולפי זה יש לפרש הא דאמרינן בקינה כד, 'על חורבן בית המקדש, כי הורם וכי הודש, אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש על הקודש ועל המקדש', ולכאורה מה הטעם במספד חדש, אלא לפי הנ"ל מבואר שכל שנה בתשעה באב ישנה ירידה מצד ההתרחקות מאור המקדש ויש ירידת הדורות גדולה יותר, אשר על כן יש להספיד מחדש.

פחד חטא שילה תכף סודיה. פצו חזירי יער איה חסידיה (קינה ו).

הנה פירש המפרש, שהפחד שהיו צריכים ישראל לפחד מכך שחטאי בני עלי בשילה החריבו את המשכן, וכך גם הם היו צריכים לפחד מן החטא שלא יחרב המקדש, אך לא עשו כן, וע"כ בא האויבים והחריבו המקדש, ויש להעיר דמלשון הקינה משמע להיפך היינו שהפחד עצמו גרם לכך ולא זה שלא פחדו, וצריך ביאור.

ואפשר לומר דהנה איתא בספה"ק (ראה צוואת הריב"ש אות מד, ועוד) שיותר ממה שיצר הרע רוצה את העבירה בעצמה הוא רוצה את העצבות והמרה שחורה שנגרמים ע"י העבירה, ולפי זה אפשר לבאר בדרך רמז, 'פחד חטא שילה', כלומר, הפחד ועצבות שהיה להם מהחטא דבר זה בעצמו 'תכף סודיה', גרם לה לעבור עוד עבירות עד שהתחייבו למקום ובאו האויבים, וממשיך, 'פצו חזירי יער איה חסידיה', כלומר, ששאלו האויבים היכן החסידים שצריכים להיות בשמחה תמיד.

איכה אצת באפך, לאבד ביד אדומים אמוניך, ולא זכרת ברית בין הבתרים אשר בררת לבחוניך, ובכן בטינו, זכור ה' מה היה לנו (קינה ז).

הנה בקינה זו כל בית מסתיים בזכור ה' מה היה לנו, ואפשר לומר שהנה ידוע ומפורסם שהעיקר הוא שיהיה לנו אמונה תמימה בהשי"ת בלי חקירות וקושיות, וכדאמרי אינשי 'אל אדון על כל המעשים' איז א תירוץ אויף אלע קשיות, ובקינה זו שאנו שואלים שוב ושוב 'איכה' וכו', אנו מבכים ע"ז גופא שמחמת החורבן והחושך של הגלות וריבוי הצרות נפגמה האמונה ואין אנו מקבלים כל מה שנעשה עמנו בתמימות, אלא שואלים 'איכה' וכו' 'איכה' וכו', וזהו שמסיימים בכל בית, 'זכור ה' מה היה לנו', כלומר, שיזכור ה' ויראה מה היה לנו, ר"ל, שהגענו לשפלות כזאת שאנו שואלים מה ולמה על כל דבר במקום לקבל הכל באמונה פשוטה.

כסר צלם פץ והתהלכתי בתוככם (קינה ט).

אפשר לפרש ש'צלם' הוא בית המקדש שהיה מגן עליהם, על דרך מה שפירש רש"י עה"פ (במדבר יד ט) 'אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם', מגינם וחזקם כשרים שבהם מתו, איוב שהיה מגין עליהם. וע"כ 'כסר צלם', היינו לאחר שנחרב בית המקדש שהגן עליהם

אז, 'פץ והתהלכתי בתוככם', היינו שאמר הקב"ה שהוא ילך עמנו לגלות כמ"ש 'עמו אנכי בצרה' והנה אף שזה לטובתינו שהשי"ת עמנו בגלותינו ועי"ז נוושע במהרה, מ"מ מצד צער השכינה יש לנו להתאונן ע"ז, על דרך מה דהבאנו לעיל בשם הרה"ק ר' ישראל מרוז'ין זי"ע עה"פ (תהלים כג ד) 'לא אירא רע כי אתה עמדי', שהתאונן דוד המלך שהיה רע ומר לו ש'אתה עמדי', היינו שהשכינה עמו בגלות, וכמו כן הכא שמקונן על כך שהוצרך הקב"ה מאהבת בניו ללכת כביכול עמהם בגלות.

תלה בעשרים ושתים מהרוס שתות, כי ספדו לו איכה בעשרים ושתים אותיות (קינה יא).

ביארנו לעיל (איכה ד א) שהוא על דרך מה שאמרו חז"ל (מו"ק כה.), שכל הבוכה ומתאבל על אדם כשר מוחלין לו על כל עוונותיו, ור"ל, ע"י שירמיה הספיד כראוי ועורר את העם להתאבל על סילוקו של צדיק נמחלו עוונותיהם של ישראל, ובזכות זה נדחתה הפורענות, ויש להעיר דהנה בכל פרק ד' נזכר יאשיהו [ברמז] פעמיים בלבד, הפעם הראשונה 'איכה יועם זהב' וגו', ופירש רש"י דקאי על יאשיהו, והפעם השניה (ד כ) 'רוח אפינו משיח ה'', ויותר לא נזכר כלל אלא הנביא מקונן על צרותיהם של ישראל כגון 'דבק לשון יונק אל חכו' וגו', וא"כ מדוע נחשב כל הפרק על כ"ב פסוקיו כהספד על יאשיהו, וצריך ביאור.

ואפשר לומר דכל אלו הפורענויות נגרמו מצד הסתלקות הצדיק, וכפי שמצינו שם בגמ' כמה פורענויות שבאו לעולם מחמת הסתלקות הצדיקים, כגון במיתת רבי אסי נעקרו כל האילנות שבעירו, ובמיתת רבה ורב יוסף נשברו כל הגשרים שבנהר פרת וכו', וכל הפרק שהוא קינה על הפורענויות שפקדו את ישראל הוא חלק מההספד על יאשיהו שסילוקו של הצדיק גרם כל זאת.

אהלי אשר הכנת להשליך בו לפניך גורל פה למה לנצח דוחה בידי דמים (קינה יב).

פירוש, מקדשי אשר בנית, ומטילין בו לפניך גורלות לעבודה, מדוע לעולם חרב ביד רוצחים. ויש להוסיף ביאור באופן אחר, בהקדם מה דאיתא בשם משמואל (ר"ה יום ב) וז"ל, בחירת ישראל היא למעלה מהטעם, כמו שהגדנו כמה פעמים בשם מהר"ל (נצח ישראל פי"א[ה]) שלכן לא כתיב קודם מאמר 'לך לך' שהיה אברהם צדיק, שזה כדי להורות שבחירת ישראל היא למעלה מהטעם, וכמו שהגיד כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה מהא דכתיב (דברים לב ט) 'כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו', ובתרגום 'עדב אחסנתי'[ו], כמו גורל שהוא

[ה] ז"ל, מה שהשי"ת בחר בישראל הוא קודם, ואף כי ישראל אינם מקבלים אלקותו. לכך לא כתב גם כן קודם בחירת אברהם מעשיו הטובים, שלא תאמר כי הוא יתברך בחר באברהם ובזרעו אחריו בשביל מעשיהם, ואז היה לך לומר כאשר אין מעשיהם טובים ימאס בהם, שדבר זה אינו, רק כי הבחירה בהם מצד עצמם, עיי"ש.

[ו] איתא בפרקי דרבי אליעזר (פכ"ד) וז"ל, אמר להם הקב"ה וכו' והפילו גורלות ביניהם שנאמר (דברים לב ח) 'בהנחל עליון גוים', ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם ועל זרעו, שנאמר (שם לב ט) 'כי חלק ה' עמו', אמר הקב"ה חבל

למעלה מהטעם וכו', ע"כ. ולפי זה יש לפרש שעל דא קא בכינן, היינו הרי עם ישראל עלו בגורלו של הקב"ה, והאהבה אליהם למעלה מטעם ודעת ואינה תלויה במעשיהם, וא"כ מדוע לנצח דוחה המקדש ביד דמים, ונסתלקה השכינה מבינינו.

אהלי אשר נחית בענני הוד לזאת אשר ישנו פה ואיננו פה (שם).

פירש המפרש דקאי על עם ישראל עליהם נאמר (דברים כט יד) 'את אשר ישנו פה' וגו', ואפשר לבאר דקאי על המשכן והמקדש שמצד אחד לא נתקיימו לעולם, אך מ"מ קדושתם עושה רושם עד היום, והיינו 'אשר ישנו פה', ר"ל, אלו שזכו להיות בזמן המקדש 'ואיננו פה' היינו הדורות שלאחר החורבן, אולם בודאי שאינו דומה מי שזכה לראות מקדש בנוי על היכלו וכהנים בעבודתם למי שרק מקבל איזו הארה משם שאין זה הדבר בעצמו, ועל דא קא בכינא, על ההפסד עכשיו שאין לנו את בית המקדש בפועל.

אי כה שבעת שופרות ערץ כה תעשה ששת ימים להפיל חומה לארץ והן עתה שערים טבעו בארץ (קינה יג).

פירוש, איפה 'כה' הנאמר בשבעת השופרות החזקים. וכך נאמר 'כה' תעשה ששת ימים להטביע חומת יריחו בארץ.

והכוונה בזה שאנו מתאוננים שבהפלת חומת יריחו הוצרכו בני ישראל השתדלות רבה כדי להפילה בהקפות ושופרות וכו', ואילו הכא טבעו השערים מאליהם לפני האויבים, וי"ל דהענין בזה שבחומת יריחו היה כח רב לישראל וע"כ יכלו במעשיהם הטובים להפיל את החומה, והכל נעשה ע"י השתדלותם, אך הכא לרשעים לא היה שום כח מעצמם ח"ו להפיל החומה אלא רק היו כגרזן ביד החוצב, והחומה נפלה מאליה ע"פ גזירת הבורא יתברך.

איכה את אשר כבר עשוהו תבע מני לגבות נשיהו (קינה יד).

פירוש, איך את אשר מזמן כבר נגזר על חורבן הבית מימות המרגלים (כדאיתא בתענית כט.), תבע ממני לגבות חובו, הנה שאלה זו היא כמו שאלת הידיעה והבחירה, ושייך על כל ענין שכר ועונש בעוה"ז, אך כבר לימדנו הרמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ה) וז"ל, שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים וכמה עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה, עכ"ל. ולפי זה אפשר לומר שבזמן שהבית היה קיים הושפע לישראל דעת ממקום הקודש ולכן יכלו להשיג תשובת קושיא זו על בוריה, אך לאחר החורבן הסתלקה הדעת מישראל וע"כ אנו מתאוננים ע"ז גופא שעולות לנו קושיות מעין אלו.

גיא גלות אטילכם להכלימכם והלכתי עמכם (קינה טו).

וגורל זה שנפל עלי שרתה נפשי בו, שנאמר (תהלים טז ו) 'חבלים נפלו לי בנעימים', ע"כ.

בפשטות כוונתו דבא לנחמם שאף שהולכים בגלות מ״מ שכינה עמהם, וכן משמע מהמפרש, ואפשר לומר באופן אחר דהוא בדרך תוכחה, ויובן ע״פ מה דמתאמרה משמיה דהרה״ק ר׳ ישראל מרוז׳ין זי״ע (עירין קדישין תניינא ליקוטים) עה״פ (תהלים כג ד) ׳גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי׳, ופירש, ׳לא אירא׳ כי זה גזרתך, אך ׳רע׳ לי ׳כי אתה עמדי׳, כביכול, ש׳בכל צרתם לו צר׳ (ישעיה סג ט), ע״כ, ולפי זה אפשר לפרש, ׳גיא גלות אטילכם להכלימכם׳, והולך ומבאר סיבה הקלון והכלימה והיא, ׳והלכתי עמכם׳, כלומר, עצם הדבר שגרמו לשכינה ללכת עמהם לגלות, היא הקלון הגדול[ז].

מימינו דלח והשכיר חציו מדם, כיצא מן הבית וחרבו מלאה דם (קינה טז).

קינה זו מיירי בטיטום הרשע שטימא את הקודש רח״ל וחתך את הפרוכת וחרבו התמלאה דם (ילק״ש קהלת רמז תתקע״ב), ואפשר לבאר שלא היה כאן נם, דלא עביד קודשא בריך הוא ניסא למגנא, ובפרט דהכא היה ענין של חילול כבוד שמים, וע״כ יש לומר בפשטות שהדם שיצא מהפרוכת הוא הדם שהיה ספוג בה מההזאות של הכה״ג ביוה״כ[ח], ומה שלא נתייבש הוא כדי לרמז שתמיד נשאר רושם מהקדושה ואינה נאבדת לעולם, וכפרה שנעשתה בדם אכתי מגינה על ישראל.

ויש לומר שישראל סמכו על כך שזכות עבודת המקדש תגן בעדם, ולכן יכולים הם להשליך חטאתם אחר גום, והאמת היא שאסור לאדם לסמוך שמעשיו הטובים יהיו כפרה על עוונותיו.

מה שהקראם מודיעים ואת אשר עשו לא מודיעים אם תאכלנה נשים פרים משמיעים ואם יהרג במקדש ה׳ כהן ונביא לא משמיעים (קינה יז).

אפשר להליץ טוב על ישראל ולומר שעיקר מה שמתאוננים הוא על חילול כבוד שמים, וע״כ מודיעים את כל הצרות אשר פקדו אותם ולא את אשר חטאו לפניו יתברך, משום שרוב החטאים היו בצנעה, וגם מה שהרגו לזכריה היה זה בין כתלי בית המקדש ולא בפרהסיא כ״כ, ולעומת זאת הפורענויות אשר באו עליהם היו גלויות לעין כל עוברי דרך, ועל זה מקונן על חילול שמו יתברך לעיני העמים.

יום ערב שבת היה זמן קדוש ויקדש ויקרא, חרב שלפו עליו ולא הניחוהו בחיים לגומרה, יצתה נשמתו ב׳ברא אלקים׳ יוצר וצר צורה (קינה כא).

קינה זו מדברת על הריגת עשרה הרוגי מלכות, והכא מיירי בהריגתו של הקדוש ר׳ אלעזר בן שמוע, שבערב שבת קודש כשקידש על היין דקרוהו בחרב ולא השאירוהו לסיים את הקידוש שיצאה נשמתו כשאמר ׳ברא אלקים׳ ופירושו שהקב״ה עושה ויוצר כל הצורות. נראה לתת טעם לכך שמיתתו של צדיק היתה

[ז] וכדאיתא בתניא לבאר ענין גלות השכינה וז״ל (פרק כד), כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו למטה וטומן פניו וכו׳ שאין לך עלבון גדול מזה, אפילו עושה כן לפי שעה וכו׳, רח״ל.

[ח] היינו למ״ד שהדם נגע בפרוכת.

באופן כזה דייקא שלא סיים את מילות הקידוש, ויובן בהקדם מה דאיתא באור החיים הק' (בראשית א א אופן כ), עוד תרמוז הפרשה כולה על בריאת האדם כי הוא עיקר תכלית הבריאה, על זה הדרך 'בראשית' כשברא ה' את האדם בראו ממקור הרוחניות הרמוז בתיבת 'השמים' וממקור הגשמיות הרמוז בתיבת 'הארץ' וכו', ורצונו יתברך בזה הוא שעל ידי מעשה האדם יתעצם להפך 'החומר' שהוא הגוף עד שיהיה נחשב 'צורה' וכו', עיי"ש. ולאור דבריו אפשר לומר שר' אלעזר בן שמוע הזדכך והפך את החומר לצורה, אשר על כן ברגע הסתלקותו לגנזי מרומים לא סיים את הקידוש בתיבת 'לעשות' כדכתיב בקרא, וזה משום שתיבת 'לעשות', מרמזת לעולם החומר עולם העשיה, אבל ר' אלעזר השלים רצון 'יוצר וצר צורה', ר"ל, שהפך כל חומרו לצורה.

ומי ילחם מלחמתך וישוב לשערים (קינה כב).

הנה פירש המפרש, מי ילחם מלחמתה של תורה וישוב לשערי בית המקדש, ואינו מובן מה השייכות בין זה לזה, ואפשר לפרש בדרך רמז ע"פ מה דאיתא בנועם אלימלך (וירא ד"ה או יאמר) עה"פ (בראשית יח א) 'והוא יושב פתח האהל', שאף צדיק גדול צריך תמיד להחזיק עצמו בהכנעה גדולה שעדיין עומד בפתח וההתחלה של הקדושה, עיי"ש. והנה חזינן בחוש שכאשר האדם לוחם מלחמתה של תורה בקושיות ותירוצים אז היצר מכנים בלבו קצת גאוה לחשוב כמה הוא למדן ויודע לפלפל וכו', ועל כגון דא אמר, 'ומי ילחם מלחמתך', היינו מי הוא האדם שיכול ללחום מלחמתה של תורה, ובכל זאת, 'וישוב לשערים', כלומר, שיחזיק עצמו בהכנעה גדולה שעדיין עומד הוא רק בשער וההתחלה של הקדושה ולא יחזיק טובה לנפשו כנ"ל, ואז תורתו תהיה בשלימות.

הכלות לבושות שנים וכו' (שם).

אפשר לפרש על דרך הרמז מה הענין בכך שהכלות לבושות ב'שנים' דווקא, והענין הוא דאמרו חז"ל (הובא ברש"י בראשית לו ג) שהנושא אשה מוחלין לו עוונותיו, ועיין בקדושת לוי (שבועות) דכשם שמוחלים לחתן כך מוחלים לכלה. והנה 'שנים' מרמז לחטא כדכתיב (ישעיה א יח) 'אם יהיו חטאיכם כשנים' גו', ולפי זה אפשר לומר שע"כ הכלות לבושות 'שנים' דייקא, ור"ל, שכלה העושה תשובה מאהבה כנ"ל וזדונות נהפכים לה לזכיות ולכן נעשה מה'שנים', היינו מהעבירות, לבוש נאה, וק"ל.

ואלימו דברו באמירה, לא זכינו לגדלכם לתורה, נקריבכם כעולה והקטרה, ונזכה עמכם לאורה (שם).

הנה קינה זו נוסדה על גזירות תתנ"ו לאלף החמישי בה הורים מסרו ילדיהם להיעקד על קדושת שמו יתברך ובלבד שלא ישתחוו לצלם, ואפשר לפרש בדרך רמז דמדבר כנגד צרה זו שבנים יורדים מהדרך רח"ל, וע"ז אמר שאם ח"ו המצב הוא שלא זכינו לגדלם לתורה אז עדיף לנו ש'נקריבכם כעולה', וכלשון האוה"ח הק' (בראשית מו ל) שצדיקים יחפצו בהעדר הבן

מבן מביש. וזה משום שלחיות בעוה"ז בלי תורה ומצוות גרוע ממיתה, ולכן עדיף טפי אם היינו זוכים להקריבם כעולה שעי"ז נזכה עמכם לאורה בגן עדן.

טעמי הקשיבי ועשי תשובה, יען היותך כל כך חשובה, יפה לך בעלין ולשמוח בטובה, ולא להקרא עוד בת השובבה (קינה כז).

הנה ביארו המפרשים שקינה זו מיוסדת על המדרש שירמיה הנביא פגש את כנסת ישראל בדמות אשה וכו', והביאור הוא בפשטות שירמיה טען לה שתעשה תשובה ובזה תבוא הטובה, אך כנסת ישראל השיבה, כי איך אשמח וקולי מה ארים איך עוללים נתנו ביד צרים לקו נביאי ודמם מוגרים, ור"ל, שמרוב הצרות והיסורים אי אפשר לעשות תשובה, וכפי דאיתא במאור ושמש (מטות ד"ה או יאמר) וז"ל, בעת צרה אי אפשר לעשות תשובה שלימה כי הקטרוג עליו רב, גם אינו בישוב הדעת לעשות תשובה שלימה כראוי, ולכן, שחה האשה לנביא ירמיה, שח לאלקיך בעד מכת סוערה עניה עד יענה אל ויאמר דיה, ויצלני מחרב ושביה, היינו שיתפלל לה' שיוציאה מן הצרה ואז תוכל לשוב בתשובה שלימה כראוי.

תורה ותעודה וכלי החמדה בצאתי ממצרים ששון ושמחה ונס יגון ואנחה בשובי לירושלים (קינה לא).

אפשר לבאר ע"פ מה דאיתא באוה"ח הק' (שמות כז כ) וז"ל, ובדרך רמז, יתבאר הכתוב על דרך מאמר הובא בספר זוהר חדש (ח.), כי ד' גליות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, ב' נגאלו בזכות יצחק, ג' בזכות יעקב, והד' תלוי בזכות משה, ולזה נתארך הגלות כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה, ע"כ, אשר על כן אמר דכמו שכשיצאנו ממצרים היה זה בזכות תורה ותעודה [כדאיתא ברש"י (שמות ג יב) שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת לישראל], כך כדי לחזור לירושלים בששון ושמחה צריכים אנו לזכות התורה ותעודה, היא התורה, מלשון עדות וכדאיתא ברש"י בישעיה (ח טז[ט]).

ומה שאמר 'כלי חמדה' המפרש פירש דהיינו כלי המשכן, ונראה לומר ד'כלי חמדה' ג"כ מרמז על התורה הקדושה, שהיא חמדה גנוזה.

וחגרי שק וגם תהמי תחת סדיניך (קינה לט).

אפשר לומר דהנה אמר החסיד בחובות הלבבות (שער הפרישות פ"ד), **הפרוש, צהלתו בפניו ואבלו בלבו, וכן כתיב** (ירמיה יג יז) **'במסתרים תבכה נפשי', נמצא**

[ט] בביאור לשון הפסוק צור חתום תורה בלמודי וז"ל, אמר לי צור תעודה לשון העדותי בכם היום לשון התראה קשור התראתי וחתום התורה על לב לימודי תלמידך ויראי שמים הנקראים לימודי ה', וא"ת אין לשון קשירה נופל בלימוד תורה, נופל הוא בו, שנאמר, קשרם על לבך תמיד.

שהצער והבכי צריך להיות מוסתר מעין כל ועפ"ז יובן מאמר המקונן, 'וחגרי שק וגם תהמי', צ"ל 'תחת סדיניך', ולא באופן גלוי, דכלפי חוץ צריך להיות צהלתו בפניו.

ציון במשפט וכו' קאמר חכי באמת לאל צורך ובוראך והוחילי למלכך לבד כי הוא אדוניך טהרי לבבך וכפיך ושובי עדי אישך וכו' (קינה מג).

אפשר לבאר ע"פ המעשה שפעם אחת הדליקו נרות שבת מאוחר מן הרגיל בביתו של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע ושאל לתלמידיו מה הם אומרים על כך, וכל אחד השיב באופן אחר שהיה זה מותר ולא היה בזה חילול שבת ח"ו, ואז שאל את הרה"ק ר' רפאל זי"ע והשיב, אני אומר שהיה חילול שבת אצל רבינו, ורבינו צריך לעשות תשובה, וע"י התשובה גם פשוטי העם יעשו תשובה, ונהנה הרה"ק מקאריץ זי"ע מתשובתו, והשיב לו מחמת שאתה הולך עם האמת, עמך אלך בגן עדן. ולפי זה אפשר לומר שהמקונן בקינה מפרט כ"כ את חטאי ישראל והיינו שהולך עם האמת, אשר על כן סיים דבריו, 'חכי באמת לאל צורך וכו' ושובי עדי אישך', דכשהולכים עם האמת יעשו כל ישראל תשובה ועי"ז יתוקן הכל ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן.